

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Zpráva z monitoringu města a ORP Šternberk

V Olomouci dne 4. 11. 2019

zpracoval Mobilní tým

- 1 -

Projekt „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje v návaznosti na zvyšování jejich dostupnosti a kvality“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_007/0005690, je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

Obsah

Úvod.....	4
Popis ORP.....	4
1 Metodologie výzkumu.....	6
1.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky.....	6
1.2 Metody sběru dat	8
1.2.1 Analýza dokumentů.....	8
1.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory.....	8
1.2.3 Rozhovory v terénu	9
1.2.4 Depistáž.....	10
1.3 Výzkumný tým	10
2 Bydlení	11
2.1 Městský bytový fond v ORP.....	11
2.1.1 Šternberk	11
2.1.2 Moravský Beroun	12
2.1.3 Komerční bydlení a bytová lichva, sociálně vyloučené lokality.....	12
2.1.4 Šternberk a jeho okolí.....	13
2.1.5 Moravský Beroun a jeho okolí	14
3 Zaměstnanost.....	17
3.1 Zaměstnanost na Šternbersku	18
3.2 Zaměstnanost na Moravskoberounsku	19
4 Potřeby monitorovaných cílových skupin	22
4.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci	22
4.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení.....	22
4.1.2 Zadlužení	24
4.1.3 Riziková mládež.....	26
4.1.4 Rizikovní uživatelé nelegálních návykových látek	27
4.2 Osoby se zdravotním postižením.....	28
4.2.1 Osoby se smyslovým nebo pohybovým postižením	28
4.2.2 Osoby s mentálním postižením	30
4.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi	32
4.4 Cizinci.....	33
Shrnutí.....	34
Literatura.....	36

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Příloha č. 1 – Transformace pobytových sociálních služeb (tzv. deinstitucionalizace) .	37
Příloha č. 2 – Problematika užívání nelegálních drog	43

Úvod

Monitoring ORP Šternberk probíhal v rámci zakázky „Mobilní tým jako nástroj rozvoje procesů sociálního začleňování“, která je součástí projektu „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje“. V rámci zakázky bude Mobilní tým postupně monitorovat potřeby cílových skupin ve všech ORP Olomouckého kraje, doba trvání zakázky je necelé dva roky (1. 4. 2018 – 31. 12. 2019).

V rámci této zakázky nepřistupujeme k psaní zprávy jen popisně, ale analytickým způsobem. Cílem tohoto přístupu je popis potenciálních slabých míst sítě sociálních služeb a přístupu k monitorovaným cílovým skupinám. Tento postup může vyznívat nevěděčně vůči systémovým aktérům právě z důvodu akcentování limitů, nikoliv pouze pozitivních faktorů. Výsledek zprávy proto může vyznívat kriticky, což ale není cílem monitoringu.

Vedlejší ambicí monitorovací zprávy je pokusit se zprostředkovat plastičtější obraz života lidí z cílových skupin a sumarizovat jejich potřeby. V textu však nabízíme také perspektivu „druhé strany“, tedy institucí a organizací, které s nimi pracují. Dále v rámci možností, daných omezenou časovou dotací a přitom velkým rozsahem dílčích témat výzkumu, okomentujeme stávající nastavení sociálních služeb a nabídneme návrhy pro jejich zefektivnění či rozšíření do budoucna.

Monitoringem se snažíme přiblížit sociální realitu tak, abychom mohli svůj pohled rozšířit zejména o fakt, že „kontroverzní cílové skupiny“ zdaleka nejsou homogenní, a pokud k nim tak budeme nadále přistupovat, budeme problémy prohlubovat.

Popis ORP

ORP Šternberk se nachází v severovýchodní části Olomouckého kraje a hraničí s Moravskoslezským krajem. V ORP se nachází celkem 22 obcí. Kromě města Šternberk, které je obcí s rozšířenou působností ve správním obvodu, je jen jedna obec s pověřeným obecním úřadem, a to město Moravský Beroun.

Počet obyvatel na mapovaném území je cca 24 000 lidí, samotné město Šternberk má více jak 13 000 obyvatel. V posledních letech se počet obyvatel v ORP zvýšil, jednalo se však o připojení Města Libavá, které zvýšilo počet obyvatel o 1,3 %. Pokud by nedošlo k připojení, počet obyvatel by stagnoval. Na Šternbersku lze pozorovat celorepublikový trend stárnutí obyvatelstva.

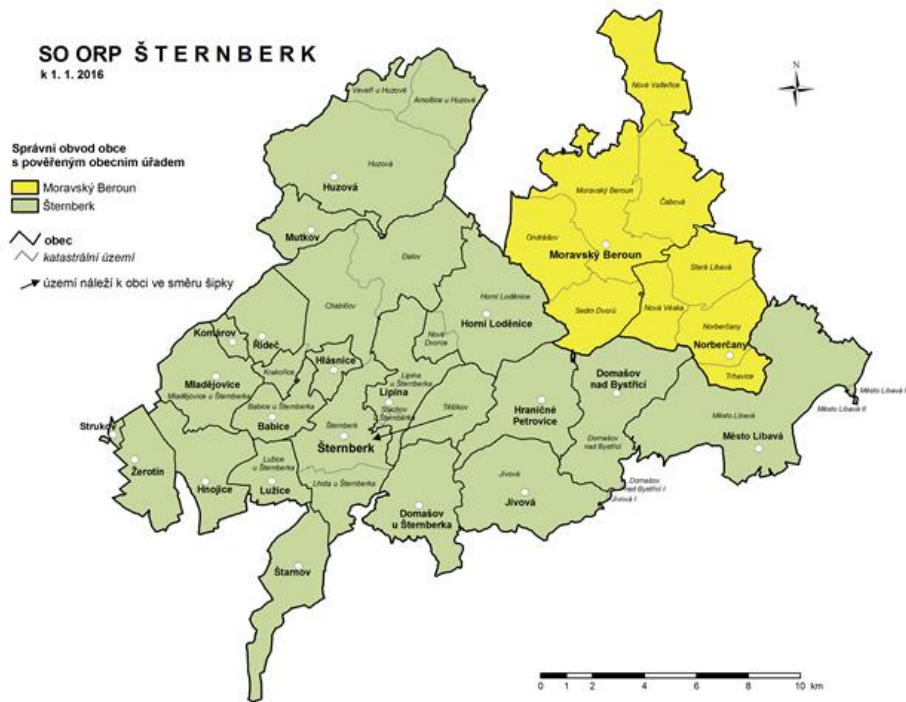
V ORP Šternberk působí podle Katalogů poskytovatelů sociálních služeb Olomouckého kraje¹ celkem 29 registrovaných sociálních služeb, které zajišťuje 16 poskytovatelů. Nejčastěji se jedná o sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a pečovatelské služby. V době monitoringu město Moravský Beroun spolupracovalo s Agenturou pro sociální začleňování. Jejich další spolupráce a její případná podoba v roce 2020 nebyla jistá.

---

¹ Dostupné z <https://kissos-ok-katalog.olkraj.cz/sluzby/?orp=1911> 4.11.2019

V srpnu tohoto roku se v Moravském Berouně odehrál incident před místním podnikem. Po tomto incidentu zůstali dva zranění. Následkem tohoto incidentu byl znovu zhoršený pocit ohrožení. Reakcí na to byla sepsaná petice místních obyvatel (zejména z majoritní společnosti), kterou předali představitelům města.

1 Metodologie výzkumu

Níže blíže popíšeme cíle monitoringu a metody, které jsme při něm využívali.

1.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky

Cílem monitoringu je zmapovat potřeby vybraných cílových skupin v rámci celého Olomouckého kraje. Zadavatelem je Olomoucký kraj, sekundárními příjemci zprávy pak systémoví aktéři v oblasti sociálních služeb v daném ORP (mezi nimi především Odbor sociálních věcí MÚ Šternberk).

Monitorujeme tyto cílové skupiny:

- Osoby v obtížné životní (sociální) situaci
  - Osoby bez přístřeší a osoby ohrožené ztrátou bydlení
  - Zadlužení
  - Rizikovní uživatelé návykových látek
  - Riziková mládež
- Osoby se zdravotním postižením
  - Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením
  - Osoby s mentálním postižením
- Osoby s chronickým duševním onemocněním
- Cizinci

Ve vztahu k těmto skupinám chceme zodpovědět tyto výzkumné otázky:

- Jaké problémy či potřeby, týkající se daných cílových skupin, jsme schopni identifikovat?
- Jaký pohled mají oslovení respondenti na problematiku cílových skupin? Jak ji znají?
- Jaké všechny podoby tyto potřeby/problémy mají? Jaké jsou příčiny těchto problémů?
- Jak se potřeby/problémy řeší, jaké služby jsou k jejich řešení dostupné?
- Jaké jsou limity stávajícího řešení? Z čeho tyto limity plynou? Jaké jsou důvody, že na danou službu někdo nedosáhne? Co brání na tato omezení reagovat?
- Jak by se identifikované potřeby/problémy měly ideálně řešit do budoucna? Jaké služby by měly být dostupné? Jak by se měly upravit ty stávající?

K naplnění cílů monitoringu jsme při rozhovorech s institucemi používali tyto otázky:

Jak pracujeme se stávajícími klienty?

- Jaká je jejich znalost cílové skupiny (dále také jako CS)?
- Jaký zaujímají k CS postoj organizace, se kterými je vedený rozhovor?
- Jakou filozofii práce – na bázi znalosti vlastností lidí z CS – s touto skupinou navrhují?
- Existují nějaké „slepé skvrny“ v pohledu na CS? (Tj. můžeme v něčem rozšířit či upřesnit jejich vnímání vlastností lidí z CS? Překročit stereotyp v pohledu na CS?)
- Vyhovuje nabídka služeb všem?
- Pokud mají výhrady, tak jaké?
- Existují nějaké bariéry na straně klientů?
- Existují nějaké bariéry na úrovni spolupráce v rámci KPSS?

Dostane se na všechny, o kterých víme? (kapacita služeb)

- Jak zjišťujeme, kolik jich je?
- A kolik jich tedy je?
- Pokud se na některé nedostane, tak proč?
- Jakou službu a v jaké podobě by potřebovali?

Jsou nějakí lidé z CS, o kterých nevíme?

- Kolik lidí z CS není bráno v potaz?
- Proč se o nich neví?
- Jaké potřeby mají?
- Jaké služby by potřebovali?
- Proč nemohou nebo nechtějí využívat stávající služby?

Jak je patrné z výše uvedených otázek, nesměřujeme k celkovému podrobnému popisu dostupných sociálních služeb, ale zaměřujeme se specificky na „slepá místa“ stávajícího systému, což je samozřejmě poněkud nevděčné vůči systémovým aktérům, protože akcentujeme limity a uvádíme „návrhy opatření“, ve kterých navrhuje, jak je možné situaci do budoucna zlepšit.

Konkrétní zaměření monitoringu v jednotlivých ORP vychází z průběžně identifikovaných nejzásadnějších zjištění – v případě ORP Šternberk jsme tato zjištění ve zprávě rozdělovali zejména na témata týkající se samotného města Šternberk a POÚ Moravský Beroun.

1.2 Metody sběru dat

V rámci přípravy monitoringu jsme nejdříve analyzovali již dostupné dokumenty a vytvořili seznam stěžejních respondentů, se kterými proběhly monitorovací rozhovory. V terénu jsme poté oslovovali i místní obyvatele a členy jednotlivých cílových skupin. Na základě přepisů rozhovorů jak s institucemi, tak s respondenty na ulici vznikala tato zpráva.

1.2.1 Analýza dokumentů

Využívali jsme tzv. *desk research* přístup. To znamená, že jsme analyzovali již existující zdroje informací – odborné publikace, zprávy z médií, výstupy z výzkumných projektů, formální i neformální dokumenty, výroční zprávy atp.

Pro monitoring ORP Šternberk pro nás byly stěžejní především tyto zdroje:

- Analýza potřeb uživatelů ORP Šternberk 2018
- Analýza poskytovatelů sociálních služeb ORP Šternberk 2018
- Cíle a opatření Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb na Šternbersku
- Situační analýza Moravský Beroun z roku 2019
- Strategický plán sociálního začleňování Moravský Beroun 2015–2018

1.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory

Stěžejní metodou sběru dat byly hloubkové kvalitativní rozhovory, vedené dle předem nachystaného seznamu okruhů.

Respondenti byli rekrutováni zejména z institucí a organizací, které s nimi pracují. Pro každý typ informanta byla struktura rozhovoru modifikována a upravena dle specifik jeho zkušeností s danou agendou.

Oslovené instituce a organizace

- Agentura pro sociální začleňování
- Ecce Homo Šternberk, z.s.
- Help-in, o.p.s.
- Charita Šternberk
- Charita Uničov
- Jdeme autistům naproti, z.s
- Mana, o.p.s.
- Městská policie Moravský Beroun
- Městská policie Šternberk

- Ministerstvo zdravotnictví, Koordinátor reformy psychiatrické péče pro Olomoucký kraj
- MÚ Libavá
- MÚ Moravský Beroun
- MÚ Šternberk
- Obvodní oddělení Šternberk Policie České republiky
- Odbor sociálních věcí Šternberk
- Odbor správy majetku a komunálních služeb města Moravský Beroun
- Oddělení správy bytů a nebytových prostor města Šternberk
- Pamatováček, o.p.s.
- Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva
- Sociální služby Šternberk, příspěvková organizace
- Společnost Parkinson, z.s.
- Společnost Podané ruce o.p.s.
- TyfloCentrum Olomouc, o.p.s.
- Úřad práce ČR, kontaktní pracoviště Šternberk
- Úsek sociálních věcí a školství Moravský Beroun
- Vincentinum – poskytovatel sociálních služeb Šternberk, příspěvková organizace

1.2.3 Rozhovory v terénu

Mimo výše uvedené instituce a organizace proběhly dále rozhovory s respondenty přímo v terénu.

Jednalo se jak o zástupce jednotlivých cílových skupin, tak i o další osoby, kterých se problematika nějakým způsobem dotýká, např. o osoby pečující, o sousedy sociálně vyloučených lokalit a též o náhodně vybrané osoby na ulici či v jejich přirozeném prostředí.

Mobilní tým takto realizoval celkem 83 rozhovorů s běžnými občany, členy cílových skupin nebo jejich sousedy. Konkrétně ve Šternberku 31, Moravském Berouně 24, Mladějovicích 11, Hnojicích 1, Horní Loděnici 9, Městě Libavá 7.

1.2.4 Depistáž

Depistáž je aktivní vyhledávání a kontaktování potenciálních uživatelů sociální služby. Kontakt s lidmi z cílových skupin může být navázán několika způsoby:

- přímým aktivním oslovením jednotlivce či skupiny v terénu,
- využitím zprostředkování přes třetí osobu, např. jiného uživatele služby, rodinného příslušníka, autoritu v lokalitě, terénního sociálního pracovníka atp.,
- cíleným zapojením se do tematických diskuzí na internetu.

Mobilní tým v rámci monitoringu v této zakázce nerealizuje aktivní depistáž. Může se ale stát, že zejména v lokalitách, kde chybí síť sociálních služeb, při monitoringu narazí na zájemce o sociální službu. V tomto případě pracovníci MT základní depistáž realizují a poté případnému zájemci o službu zprostředkují kontakt na vhodnou sociální nebo návaznou službu.

1.3 Výzkumný tým

Na projektu se podíleli členové Mobilního týmu, tedy samostatné výzkumné sekce v rámci olomoucké pobočky Programů sociální integrace organizace Člověk v tísni, o.p.s.

V některých sledovaných lokalitách Člověk v tísni, o.p.s., rovněž působí v oblasti sociální práce. Zabývá se zejména prací s cílovou skupinou osob v obtížné životní (sociální) situaci. V tomto smyslu tedy musíme deklarovat možný střet zájmů. Tedy, že Mobilní tým situaci monitoruje a současně naši kolegové poskytují sociální služby a jsou jedni z aktérů na poli sociálních služeb.

Rizika střetu zájmů jsme si vědomi. Stojíme si ale za tím, že náš popis sociální reality je ve vztahu k jednotlivým organizacím korektní. A to i proto, že centrem našeho zájmu není posuzování či hodnocení činnosti jednotlivých organizací, ale mapování potřeb cílových skupin, podoby a kapacity dostupných služeb (tak, jak ji prezentují oslovené instituce a organizace). Pokud přidáváme hodnotící hledisko, tak spíše v pohledu na celkové a dlouhodobé nastavení systému sociální politiky.

Na výzkumu se podíleli tito výzkumní pracovníci (členové Mobilního týmu):

Řezníček Jan (vedoucí Mobilního týmu)

Křištof Roman (výzkumný pracovník)

Kopecká Markéta (výzkumná pracovnice)

Schönová Dagmar (výzkumná pracovnice)

Hilscher Zdenka (výzkumná pracovnice)

Láš Michal (odborný garant Mobilního týmu)

2 Bydlení

Situace v oblasti bydlení pro sledované cílové skupiny v České republice se odvíjí od několika trendů. Mezi ty nejpálčivější patří nedostatek komerčního i obecního bydlení, finanční (ne)dostupnost, bytová lichva a existence sociálně vyloučených lokalit. Sledované území je dále charakteristické nízkokapacitním městským bytovým fondem ve špatném technickém stavu, absencí pobytových sociálních služeb pro některé cílové skupiny, absencí ubytoven a také nekorektním komerčním ubytováváním, které těchto limitů zneužívá. Mapované území (konkrétně Šternberk) navíc patří mezi ta, kde byly ustanoveny tzv. bezdoplatkové zóny.

Bydlení bylo nejakcentovanějším tématem, zaznívajícím v rozhovorech s respondenty z řad institucí, ale i přímo od zástupců mapovaných CS. To je dle našeho názoru zprávou, že na tuto oblast by měla být pozornost upřena prioritně.

2.1 Městský bytový fond v ORP

Oba bytové fondy ve vlastnictví jediných dvou měst v mapovaném území, tedy Šternberka a Moravského Berouna, se vyznačují několika specifiky. Oba prošly markantní privatizací a nyní je počet bytů vzhledem k velikosti území a počtu obyvatel značně omezený. Mnohé městské byty jsou ve stavu, který si vyžaduje kompletní rekonstrukci, zástupci měst však dle našich informací toto téma nepovažují za prioritu. V obou městech absentují ubytovny, pobytové sociální služby nejsou dostatečné, i proto by oba městské bytové fondy měly o to více reagovat na poptávku po bydlení, a mimo jiné se tak vyvarovat bytové lichvě a vzniku sociálně vyloučených lokalit.

2.1.1 Šternberk

Město Šternberk je členem bytového družstva, 215 bytů má ve výlučném vlastnictví a dalších 50 bytů ve spoluvlastnictví. Kategorie „byty zvláštního určení“ obsahuje celkem 92 bytů, které jsou primárně určeny pro osoby se zdravotním postižením, dle slov respondentů jde v podstatě o byty v režimu DPS. Dále vlastní 8 bytů bezbariérových, krizové nebo sociální byty absentují. Většina městských bytů je situována v centru města.

Systém přidělování bytů spočívá v tom, že zájemce o byt platí za žádost 600 Kč, kauce stanovena není. Nutnými podmínkami jsou věk nad 18 let, trvalé bydliště ve městě, zájemce nesmí vlastnit nemovitost a musí být bezdlužný vůči městu. V roce 2019 se obměnili nájemníci ve 3 bytech (dle slov respondentky po období 4 let, kdy žádný byt nebyl přiřazen), v pořadníku je aktuálně do 10 žádostí. Čekací lhůta je respondenty všeobecně považována za dlouhou.

Vedoucí Oddělení správy bytů a nebytových prostor města Šternberk hodnotí současnou podobu fondu jako dostatečnou, v rozhovoru uvedla, že o byty není přílišný zájem. Většina respondentů, zvláště potom z řad sociálních pracovníků, mluví o městském bytovém fondu jako o velmi omezeném, jak počtem bytů, tak jejich dostupností. Zaznělo dokonce, že potenciální zájemci si žádosti o byt

nepodávají, protože tuto variantu řešení jejich bytové situace považují za beznadějnou.

2.1.2 Moravský Beroun

Město Moravský Beroun momentálně vlastní 91 bytů bez zvláštních kategorií, 26 z nich je však dlouhodobě zakonzervovaných. Dále zde existuje dům s 27 chráněnými byty, kde je poskytována pečovatelská služba. Sociální a krizové byty absentují. Bezbariérový byt je 1 a je dlouhodobě obsazen zdravým jedincem z důvodu nulového zájmu. Zájemce o městský byt podává žádost a je zařazen do pořadníku. Tuto žádost je nutné aktualizovat každého půl roku.

Velikost bytového fondu hodnotí respondenti jako nedostatečnou včetně zástupců Odboru správy majetku a komunálních služeb města. Bytový fond se navíc potýká s dluhy na nájem, což může souviset s nedostatkem financí na opravy. Ve spolupráci města s Agenturou pro sociální začleňování byly podány projekty k rekonstrukci zakonzervovaných domů a jejich využití k sociálnímu bydlení. Současné zastupitelstvo obce však záměru není jednohlasně nakloněno, a jak zaznělo v rozhovorech, není jisté, zda věc podpoří.

2.1.3 Komerční bydlení a bytová lichva, sociálně vyloučené lokality

Další možností řešení bydlení pro zástupce mapovaných cílových skupin je komerční bytový trh. Nedostatečný městský bytový fond a omezená nabídka komerčních bytů s bariérami v podobě kauce, případně etnické diskriminace, vytváří prostor pro fenomén nazývaný jako bytová lichva.

MT chápe bytovou lichvu jako zneužití mezery v zákoně o hmotné nouzi a o státní sociální podpoře, kdy soukromník nebo firma kupuje nemovitosti (třeba i ve špatném technickém stavu), které mají z různých důvodů nízkou prodejní cenu. Ty posléze pronajímá osobám ohroženým ztrátou bydlení za neodpovídající nadhodnocené nájemné. Tito „obchodníci s chudobou“ se úmyslně zaměřují na osoby nebo celé rodiny na sociálních dávkách nebo na Romy, kteří kvůli diskriminaci velmi obtížně hledají běžné komerční bydlení. Využívají tak toho, že tito lidé většinou nemají na výběr – potřebují bydlet. Nájemné neodpovídá stavu nemovitosti a podmínkám k bydlení. Bytový lichvář spoléhá na to, že lidem na sociálních dávkách většinu nájemného proplatí úřad práce.

Tito „nekorektní“ ubytovatelé sice poskytují bydlení lidem, kteří často nemají vzhledem k limitům na trhu s bydlením jiné možnosti, přináší to však mnohé problémy. Lidé především nebydlí v důstojném prostředí, bydlení je jen dočasné, tzn. že dochází k nucené migraci a v obcích se často ocitají problémoví lidé bez vazeb k místu bydliště. Starostové také popisují, že větší počet osob v obtížné životní (sociální) situaci nebo domů využívaných k bytové lichvě snižuje ceny ostatních nemovitostí v obci.

Dalším pojmem, který s výše uvedeným souvisí a kterému je třeba dát určitý rámec a definovat jej, je sociálně vyloučená lokalita.

Odborná literatura popisuje sociálně vyloučené lokality (dále jako SVL) jako místa, která naplňují více z těchto znaků najednou:

- špatná dopravní dostupnost
- nevyhovující bytový fond
- nedostatečná občanská vybavenost
- vyšší míra kriminality
- špatná pověst lokality
- početnější koncentrace osob nebo rodin v obtížné životní (sociální) situaci.

Z tohoto úhlu pohledu si tedy SVL můžeme za určitých podmínek představit jako dům s nájemními byty, ubytovnu i samostatný domek v menší obci.

2.1.4 Šternberk a jeho okolí

V době monitoringu MT bylo v běžné nabídce na internetu 8 bytů. To je ve srovnání s jinými monitorovanými ORP poměrně vysoké číslo, byty jsou však zatíženy bariérami v podobě jistin ve výši až tří měsíčních nájmů. Respondenti se shodují v tom, že nabídka komerčních bytů je na Šternbersku nedostatečná a že v případě romských rodin zde hraje roli také etnická diskriminace.

„Naši klienti říkají, že neexistuje možnost bydlení. Že nemají kam jít. Nabídka skutečně neexistuje. Není tady ubytovna, městská ani komerční, nejsou ani levné byty, malý bytový fond, ten se rozprodal. Romské rodiny mají nulovou šanci.“

Na vysokou poptávku po bydlení reaguje několik soukromníků, kteří byty pronajímají bez popsání bariér, zájem o ně projevují často právě zástupci mapovaných cílových skupin. Ve městě existují bytové domy nebo samostatné domky, kde se koncentrují příjemci sociálních dávek. Město na situaci zareagovalo zavedením tzv. „bezdotkatkových zón“, běžně nazývaných také jako „opatření obecné povahy“ (OOP). Ty byly ustanoveny na začátku letošního roku pro celkem 5 objektů.

Z monitoringu vyplynulo, že o existenci těchto zón nejsou mnozí klíčoví aktéři informováni, včetně některých majitelů ubytoven nebo obyvatel domů. Ve srovnání s jinými monitorovanými městy toto téma nebylo ve Šternberku medializováno a nevešlo ve veřejnou debatu (včetně zástupců poskytovatelů sociálních služeb). Zaznamenali jsme, že oslovení respondenti z řad sociálních pracovníků nebo zástupců MÚ o něm mají jen kusé informace, nevnímají ho jako smysluplné řešení, případně potom jako preventivní opatření proti případnému zhoršování stávající

situace. Dle našeho zjištění se OOP doposud nezabývali ani zástupci ÚP, kteří by případný doplatek na bydlení vyhodnocovali. Zajímavý je také fakt, že stanovené bezdoplatkové zóny zcela nekorelují s místy, která lze považovat za sociálně vyloučené lokality (a to nejen držíme-li se naší definice, ale situaci takto nahlíží také oslovení zástupci poskytovatelů sociálních služeb).

„Ono to má mít smysl, aby se sem nestěhovali další a další za účelem tady toho, ale jestli to k něčemu je, no nevím.“

Respondenti se neshodují v tom, zda lze pronajímatele bezdoplatkových zón vnímat jako bytové lichváře. Někteří je takto označují, jiní zde nenacházejí typickou kombinaci zhoršených podmínek k bydlení a vysoké ceny za nájem. Mobilní tým vnímá situaci následovně. Byty v centru Šternberka, především v ulici Olomoucká, které jsou obydleny takřka výlučně sociálně vyloučenými Romy, jsou ve velmi špatném technickém stavu, počet jejich obyvatel výrazně převyšuje kapacitu a ceny jsou dle slov respondentů také poměrně vysoké. Obecně lze říci, že majitel tohoto domu je respondenty vnímán jako nejproblematictější. Dle jejich slov je zde navíc potenciál k rozrůstání lokality, protože okolní domy ztrácí na ceně, a tak o ně projevuje zájem buď stejný majitel či jiní podnikatelé, které lze považovat za bytové lichváře. Oproti tomu bytový dům na ulici Bojovníků za svobodu nevykazuje znaky problematické lokality, relevantní respondenti však uvádějí, že v domě žije vyšší počet příjemců sociálních dávek a vyskytují se zde skryté patologické jevy (spojené především s užíváním drog).

Sociálně vyloučené lokality jsme však v mapovaném území určili. Náš pohled se výrazně neodlišuje od Analýzy sociálně vyloučených lokalit z roku 2015. Některé domy změnilo majitele nebo byly uzavřeny. Za SVL byly například považovány domy na konci města ve směru na Bruntál, odtud se však jejich obyvatelé odstěhovali. V případě samotného Šternberka lze mluvit o několika domech v centru města, především tedy o bytové domy v ulicích Olomoucká a Bezručova a rodinný dům v ulici Dvorská. Mimo Šternberk je to potom okolí obce Mladějovice, konkrétně komplex čtyř bytových domů a rodinný dům tzv. „na kopečku“.

2.1.5 Moravský Beroun a jeho okolí

V době monitoringu byl v běžné nabídce komerčního bydlení na internetu jeden byt. Respondenti se stejně jako v případě Šternberka shodují, že nabídka bytů je na Moravskobrounsku nedostatečná. Jak jsme již uvedli, ve městě absentují komerční ubytovny a pobytové sociální služby. Městský bytový fond nedostatečně reaguje na vysokou poptávku po bydlení. Prostor pro nekorektní ubytovávání zástupců mapovaných cílových skupin se zde tedy utváří také.

Moravský Beroun je respondenty s fenoménem bytové lichvy spojován mnohem více než sousední Šternberk. Byty především v centru města jsou pronajímány nejrůznějšími majiteli, často až ze vzdálených měst, objevují se mezi nimi také jména, s nimiž jsou spojovány problematické pronájmy v jiných ORP kraje. Jde

o jednotlivé byty nebo bytové domy rozmístěné po centru města, nejsou tedy koncentrovány v jedné lokalitě. S tím také souvisí fakt, že v Moravském Berouně neshledáváme žádnou sociálně vyloučenou lokalitu (částečně tak lze nahlížet bytové domy v ulicích Opavská a Dlouhá). Jednoznačné SVL zde byly, nyní jsou však tyto domy ve špatném technickém stavu a zapečetěny.

OOP ve městě ani v jeho okolí ustanoveno nebylo. Dle slov respondentů zde takový záměr byl, zastupitelé města od něj však upustili, mimo jiné i díky argumentaci ASZ a poskytovatelů sociálních služeb.

V rozhovorech byla pozitivně hodnocena práce místních poskytovatelů sociálních služeb, především organizace Ecce Homo. Ta má výrazné přesahy do tématu bydlení, pracovníci komunikují s obchodníky s chudobou, policií, OSPOD a dalšími aktéry. Spolu s vytvořením pozic domovníků, které iniciovali zástupci samosprávy, přispěl dle slov respondentů tento nástroj k výraznému zlepšení podmínek k bydlení v jednotlivých domech.

V ORP jsme zaznamenali obce, kde se obchod s chudobou či bytová lichva sice neprojevuje, ale vnímáme zde potenciál k rozvoji těchto jevů. Je to např. Město Libavá, kde disponují novým, poměrně rozsáhlým bytovým fondem. Obec má zároveň všechny předpoklady pro obchod s chudobou, ne-li vznik sociálně vyloučené lokality, protože je situována na periferii, s omezenými možnostmi zaměstnání, vzdělávání a jiných běžných služeb. Dle našeho zjištění však jsou současní zástupci obce o tomto riziku informováni a s fondem nakládají tak, aby k podobné situaci nedošlo.

Návrhy opatření:

Vytvoření nové bytové koncepce měst Šternberk a Moravský Beroun

Ze zjištěných informací jednoznačně vyplývá nedostatek dostupného bydlení pro skupiny obyvatel znevýhodněné nebo zcela vyloučené z běžného trhu s bydlením. Na tyto limity reagují soukromí ubytovatelé, což přináší jisté problémy popsané výše. Kromě posílení pobytových sociálních služeb je dle našeho názoru potřebné, aby se o dostupnost bydlení v mapovaném ORP zasazovali zástupci měst. Konkrétně tedy doporučujeme intenzivní spolupráci s partnery z řad poskytovatelů sociálních služeb, případně ASZ, a za jejich podpory vytvoření efektivní městské bytové koncepce. Součástí této koncepce by mělo být ustanovení kategorie sociálních bytů (buď vyčleněných ze stávajícího fondu, včetně například zrekonstruovaných vybydlených bytů, nebo vystavěných nových za podpory dotačních titulů).

Inspirací pro vznik bytové koncepce může být dobrá praxe z jiných měst. Převažujícím trendem ve finančně dostupném bydlení je v posledních letech tzv. „housing first“ (bydlení především), který se osvědčil především v Brně. Cestou vykupování bytů od soukromých vlastníků k vybudování fondu sociálních bytů se vydalo např. město Chomutov. To také předkládá návodný a srozumitelný web.

Z rozhovorů soudíme, že mezi zástupci samosprávy především v Moravském Berouně přetrvává postoj založený na „zásluhovosti“, tedy že důstojné bydlení by si měl každý zasloužit a město by nemělo bez těchto zásluh byty přidělovat potřebným.

V době monitoringu se tedy upouštělo od možnosti čerpat dotační tituly na rekonstrukci zakonzervovaných městských bytů a jejich využití na byty sociální. To považujeme za krok zpátky a doporučujeme v původním záměru města setrvat.

Monitoring a aktivní řešení bytové lichvy

Potenciál pro rozvoj bytové lichvy jsme zaregistrovali také v menších obcích ORP (a specifickém Městě Libavá), ale především v samotném Moravském Berouně a Šternberku, kde je množství prázdných budov v nevyhovujícím technickém stavu. Doporučujeme samosprávám vývoj situace mapovat a mít připraveny nástroje k řešení, ideálně ve spolupráci s poskytovateli sociálních služeb a jinými aktéry v této oblasti. V současnosti se jako efektivní ukazuje např. komunitní práce v bytových domech v Moravském Berouně, která by se jako příklad dobré praxe mohla uplatňovat i v jiných obcích.

3 Zaměstnanost

Nezaměstnanost byla v celém Olomouckém kraji na konci měsíce srpna 2019 2,6 %, na území ORP Šternberk byla taktéž 2,6 %. Na území POÚ Šternberk byla nezaměstnanost k témuž datu 2,7 % a na území POÚ Moravský Beroun 3,2 %. Nejvyšší nezaměstnanost byla v obcích Horní Loděnice (6,4 %), Hraničné Petrovice (4,2 %) a Domašov u Šternberka (3,5 %).

V ORP Šternberk lze sledovat celorepublikový trend snižování míry nezaměstnanosti, což potvrzuje i kontaktní pracoviště Úřadu práce (dále také jako ÚP) ve Šternberku. Faktory, které ovlivňují nízkou nezaměstnanost, jsou dostupná nabídka práce a dobrá dostupnost do Olomouce či Uničova.

Stav k 31. 8. 2019

POÚ		Počet 15-64	Počet UoZ	DOS UoZ	PNO	VM	Počet UoZ/1V M
Šternberk	Babice	291	4	4	1,4%	0	-
Šternberk	Domašov n	332	10	10	3,0%	0	-
Šternberk	Domašov u	229	8	8	3,5%	0	-
Šternberk	Hlásnice	146	0	0	0,0%	0	-
Šternberk	Hnojice	415	14	13	3,1%	0	-
Šternberk	Horní Lodě	233	16	15	6,4%	1	-
Šternberk	Hraničné Pe	96	4	4	4,2%	0	-
Šternberk	Huzová	400	11	9	2,3%	5	2,2
Šternberk	Jívová	386	8	8	2,1%	0	-
Šternberk	Komárov	115	2	2	1,7%	1	2,0
Šternberk	Lipina	125	1	1	0,8%	0	-
Šternberk	Lužice	266	5	5	1,9%	0	-
Šternberk	Město Libav	447	12	12	2,7%	1	12,0
Šternberk	Mladějovice	476	13	11	2,3%	5	2,6
Šternberk	Mutkov	31	1	1	3,2%	0	-
Šternberk	Řídeč	135	1	1	0,7%	0	-
Šternberk	Strukov	93	2	2	2,2%	0	-
Šternberk	Štarnov	480	10	9	1,9%	0	-
Šternberk	Šternberk	8475	237	229	2,7%	72	3,3
Šternberk	Žerotín	303	6	6	2,0%	0	-
Šternberk		13 474	365	350	2,6%	85	4,3
Moravský Beroun	Moravský B	1970	66	63	3,2%	32	2,1
Moravský Beroun	Norberčany	175	7	5	2,9%	0	-
Moravský Beroun		2 145	73	68	3,2%	32	2,3

Statistika nezaměstnanosti v jednotlivých POÚ Olomouckého kraje k 30. 7. 2019

Vysvětlivky k tabulce:

Počet 15–64 – počet obyvatel ve věku 15–64 let

Počet UoZ – celkový počet uchazečů o zaměstnání s bydlištěm v dané obci na konci sledovaného měsíce

DOS UoZ – počet dosažitelných uchazečů ve věku 15–64 let na konci sledovaného měsíce

PNO – podíl nezaměstnaných osob

VM – počet hlášených volných míst od zaměstnavatelů z dané obce na konci sledovaného měsíce

3.1 Zaměstnanost na Šternbersku

Míra nezaměstnanosti na Šternbersku kopíruje trend celého Olomouckého kraje, kdy dochází k postupnému klesání nezaměstnanosti. Ve Šternberku působí velcí zaměstnavatelé, např. Excalibur, Robertshaw, Vincentinum a velké supermarkety. Dobrá dopravní dostupnost umožňuje lidem pracovat i v okolních městech. Lidé nejčastěji dojíždějí do firem v Uničově, kde jsou zaměstnaní např. v Miele nebo v Unexu. Dále lidé využívají dostupnost krajského města Olomouc, které je vzdálené od Šternberka 18 km.

Momentálně Úřad práce pracuje s cca 470 uchazeči o zaměstnání. Tento nízký počet umožňuje věnovat se lidem více individuálně. V současné době chodí lidé na schůzku na ÚP několikrát měsíčně, poskytují se rekvalifikace, kdy největší zájem je o kurz pracovníka v sociálních službách. ÚP popisuje také dobrou zkušenost s tzv. Frýdlantskými dny, kde se s konkrétními jedinci setkávají speciální poradci.

Relevantní respondenti v rozhovorech upozorňovali v souvislosti s nízkou nezaměstnaností na časté vyřazování lidí z ÚP. Dle respondentů stačí k sankčnímu vyřazení na 6 měsíců pochybení jako například odmítnutí práce mimo ORP Šternberk, které pro ně není dostupné ať už z důvodů časových (matky samoživitelky) či finančních (platba za dojíždění). Sankčně vyřazení lidé nejsou v evidenci ÚP a může tak vznikat dojem nízké nezaměstnanosti. Tito lidé poté ztrácejí nárok na sociální dávky, a jejich sociální situace se může zhoršit. Lidem poté mohou vznikat dluhy na zdravotním pojištění, prohlubovat se exekuce a tento stav vede k letargii a propadu. Zejména to lze pozorovat na CS lidé bez přístřeší, kdy tato situace demotivuje tuto CS ke zlepšení své sociální situace a utvrzuje je v bezdomovectví.

„Problém jsou právě ti, kteří jsou vyřazení z evidence Úřadu práce, ztratí nárok na ty dávky a teď se zapletou do komplexu problémů, osobních, rodinných, alkohol, prostě taková beznaděj. Prostě ti lidi pak hrozně klesají nízkou a je těžký je pak tahat.“

Respondenti mluvili v rozhovorech o tom, že ve Šternberku se mohou osoby s mentálním postižením vyučit, protože školství nabízí speciální obory s vyučením. Služba sociální rehabilitace může pomoci těmto osobám s osvojením si zaměstnání. I přes tyto skutečnosti se velmi těžko hledá pracovní uplatnění či zaměstnavatel, kde by se osoby s mentálním postižením následně mohly zaměstnat. Z Analýzy potřeb uživatelů ORP Šternberk vyplynulo, že osoby z této CS by chtěly pracovat v chráněných dílnách nebo na otevřeném trhu práce. Chráněné dílny na Šternbersku absentují, v případě zájmu by osoby s mentálním postižením musely dojíždět do vedlejších ORP. Pokud chtějí pracovat na běžném trhu práce, setkávají se často zástupci této CS s neochotou zaměstnavatelů, protože potřebují individuální zaučení a dohled, což pro zaměstnavatele představuje vyčlenit na dobu zaučení dalšího pracovníka.

„On se toho dost každéj bojí. Takovému člověku musíte dát někoho, kdo na něho bude dohlížet.“

3.2 Zaměstnanost na Moravskobrounsku

Situace v Moravském Berouně se liší. Ve městě byla k roku 2012 zrušena pobočka kontaktního pracoviště úřadu práce. Lidé tedy na schůzky ÚP musí dojíždět do Šternberka. Pro nízkopříjmové rodiny či jednotlivce je dostupnost ÚP limitována finanční bariérou, kdy se pak častěji setkávají se sankčním vyloučením z ÚP z důvodu nedostavení se na domluvenou schůzku. Město mělo snahu zřídit alespoň jednou týdně úřední hodiny pro nezaměstnané ve snaze vyšší dostupnosti ÚP, ale toto se nepodařilo zrealizovat.

Významnými zaměstnavateli v Moravském Berouně jsou např. Granitol a Ondrášovka a v blízkých Dvorcích sídlí firma Copreci. Dále mohou lidé za zaměstnáním dojíždět do Šternberka nebo i do Olomouce. Město se také zapojilo do programu Prostupné zaměstnávání v Olomouckém kraji, ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování. V rámci monitorovacích rozhovorů jsme zaznamenali i opačný názor, který potvrzuje i nová Situační analýza Moravského Berouna, kde zaznává, že město leží na periferii a chybí infrastruktura, což má za následek, že získat zaměstnání je pro obyvatele složitější a je nutné dojíždět.

„Beroun je prostě určitě izolovanější, odříznutější, výrazně menší a má rozhodně míň zaměstnavatelů. Je to město, kde naprostá většina lidí za práci dojíždí.“

V Moravském Berouně lze pozorovat odliv mladých a lidí s vyšším vzděláním, kteří odcházejí a zůstávají zde nízkokvalifikovaní lidé. Dle relevantních respondentů je velmi těžké obsadit odbornější pracovní pozice. Při bližším prozkoumání dojezdnosti např. do krajského města lze zjistit, že cesta vlakem či autobusem trvá

přibližně necelou hodinu. Zpáteční spojení také trvá vlakem či autobusem cca hodinu.

4:55	Datum	Odkud/Přestup/Kam	Příj.	Odj.	Pozn.	Spoje
☐	16.8.	Moravský Beroun,,nám.		4:55	107	890923 2
		Olomouc,,aut.nádr.		5:50	71	
Celkový čas 55 min , vzdálenost 36 km , cena 40 Kč VOJTILA TRANS s.r.o. Detail spojení Vytisknout Poslat e-mailem Odstranit spojení Přidat do Mých spojení Přidat do kalendáře						

4:59	Datum	Odkud/Přestup/Kam	Příj.	Odj.	Pozn.	Spoje
☐	16.8.	Moravský Beroun		4:59		Os 3534
		Olomouc hl.n.		5:53		
Celkový čas 54 min , vzdálenost 36 km České dráhy, a.s. Detail spojení Vytisknout Poslat e-mailem Odstranit spojení Přidat do Mých spojení Mapa Přidat do kalendáře						

Přidaná spojení ↑

6:10	Datum	Odkud/Přestup/Kam	Příj.	Odj.	Pozn.	Spoje
☐	16.8.	Moravský Beroun		6:09	6:10	R 1134 Praděd 2. R
		Olomouc hl.n.		6:52		
Celkový čas 42 min , vzdálenost 36 km České dráhy, a.s. Detail spojení Vytisknout Poslat e-mailem Odstranit spojení Přidat do Mých spojení Mapa Přidat do kalendáře						

14:10	Datum	Odkud/Přestup/Kam	Příj.	Odj.	Pozn.	Spoje
☐	16.8.	Olomouc,,aut.nádr.		14:10	71, 5	853913 2
		Moravský Beroun,,nám.		15:12	>	107,237
Celkový čas 1 hod 2 min , vzdálenost 38 km Transdev Morava s.r.o. Detail spojení Vytisknout Poslat e-mailem Odstranit spojení Přidat do Mých spojení Přidat do kalendáře						

14:30	Datum	Odkud/Přestup/Kam	Příj.	Odj.	Pozn.	Spoje
☐	16.8.	Olomouc,,aut.nádr.		14:30	71, 5	891923 7
		Moravský Beroun,,nám.		15:27	15:29	107,237
Celkový čas 57 min , vzdálenost 36 km ARRIVA MORAVA a.s. Detail spojení Vytisknout Poslat e-mailem Odstranit spojení Přidat do Mých spojení Přidat do kalendáře						

14:35	Datum	Odkud/Přestup/Kam	Příj.	Odj.	Pozn.	Spoje
☐	16.8.	Olomouc hl.n.		14:35		Os 3555
		Moravský Beroun		15:30		
Celkový čas 55 min , vzdálenost 36 km České dráhy, a.s. Detail spojení Vytisknout Poslat e-mailem Odstranit spojení Přidat do Mých spojení Mapa Přidat do kalendáře						

V opačném případě – cesta z Olomouce do Moravského Berouna je situace, co se týče spojů veřejné dopravy, velice obdobná. Pokud by člověk vlastnil automobil, tak dle www.mapy.cz se z Olomouce do Moravského Berouna lze dostat za cca 40 minut. Kromě krajského města lze dojíždět do zaměstnání i do 25 km vzdáleného Bruntálu. Lze tedy polemizovat o ztížené dopravní dostupnosti, kdy lze mluvit spíše o psychologické bariéře u dojíždění za pracovními příležitostmi, kdy lidé nemusí být ochotni dojíždět.

„Oni to mají v hlavě. (pozn. tzn. odříznutost je spíše psychologická) Když jsme mluvili o těch pracovních místech, o tom dosazování téma kvalifikovanými lidmi a tak, tak jsem říkal – hele, v Praze je úplně normální, že bydlíš na sídlišti na Černém Mostě a jedeš 40 min metrem. Tady jedeš 40 minut nebo půl hodiny autem a seš v Olomouci. Proč je to jako jiný? Oni nejsou zvyklí a mají v hlavě nějak zafixovaný a mají to jako všichni a je to strašnej problém, že oni jsou prostě jako ti znevýhodnění, odřízli, nikdy to nenaplní, nikdy to nedokážou, nikdy nebudou mít kvalitní lidi. Mají to prostě jako usazený.“

Tématem, které zaznívalo v rozhovorech, bylo ztížené nalezení zaměstnání pro místní Romy. Tyto osoby mají většinou nízké vzdělání, které jim brání v nalezení práce. Většinou bývalo dosažení pouze základního vzdělání u romských dětí zapříčiněno nevhodným umístěním do speciálních tříd. Tato situace je dnes již jiná, ale stále existují generace lidí, kteří nemají více než základní vzdělání. Další překážkou bývá i romský původ, kdy respondenti v rozhovorech uváděli, že je kvůli tomu mnoho zaměstnavatelů nechce přijmout.

„Ať se na to podíváte, jak chcete, jestli si za to můžou sami, nemůžou si sami, to jsou takový diskuzní otázky. Prostě skutečnost je taková, že se oni přesto, že vlastně je nízká nezaměstnanost, velké pracovní příležitosti, obrovské možnosti pro lidi, tak jich se to tak nějak moc netýká.“

Návrhy opatření:

Vytvořit koncepci podporovaného zaměstnávání pro CS Mentálně postižení

Systém vzdělávání umožňuje vyučení se lidem s mentálním postižením, ale nenavazuje na to následné pracovní zařazení. Co chybí, jsou buď chráněná pracovní místa nebo nabídky z otevřeného trhu práce. Příkladem dobré praxe by mohla být organizace SPOLU Olomouc, z.ú., která provázala školství s otevřeným trhem práce, kdy aktivně oslovuje tyto aktéry. SPOLU má navázaný kontakt se středními speciálními školami a s potenciálním klientem oslovuje zaměstnavatele. Pokud zaměstnavatel projeví zájem o klienta, SPOLU poskytuje pracovníka sociální rehabilitace k zaučení se na konkrétní pozici.

4 Potřeby monitorovaných cílových skupin

U všech popisovaných cílových skupin nejprve vyjmenováváme, jaké sociální služby jsou jim v dané lokalitě dostupné. Poté se věnujeme podrobnějšímu popisu jak cílové skupiny, tak nesnázi, se kterými se jejich členové potýkají.

U většiny monitorovaných cílových skupin jsme zaznamenali limitované možnosti při obstarání důstojného a finančně dostupného bydlení. Nutno dodat, že situace špatně dostupného bydlení kopíruje celorepublikový trend.

U hlavních cílových skupin vypisujeme kurzívou organizace, které pro ně v monitorovaném území poskytují sociální služby. V této zprávě jsme seznam těchto organizací zjišťovali jak z katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje, tak z katalogu sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí. Doplnění z katalogu ministerstva jsme zařadili kvůli zjištění, že některé NNO nedostatečně zadávají své služby do krajského katalogu sociálních služeb, a tak v něm nejsou uvedené.

4.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci

Této CS se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje věnují tyto organizace:

Sociální služby Šternberk, příspěvková organizace, Charita Šternberk, Ecce Homo Šternberk, z.s., z.s. InternetPoradna.cz, Spolek Trend vozíčkářů Olomouc, Středisko rané péče SPRP Olomouc, Help-in, o.p.s., Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, Společnost Podané ruce, o.p.s., Charita Olomouc, Člověk v tísni, o.p.s.

Do této cílové skupiny (dále jako CS) řadíme zejména osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení, zadlužené, rizikové uživatele návykových látek a rizikovou mládež.

Členy této cílové skupiny Mobilní tým zaznamenal zejména v samotném Šternberku a Moravském Berouně.

4.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení

Této CS poskytuje služby pouze Charita Šternberk.

Vycházíme z definice bezdomovectví v Koncepti prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. Jde o „souhrnné označení pro různorodou populační skupinu zahrnující jak viditelné bezdomovce, tj. osoby, které spí venku (bez střechy), tak osoby, které v důsledku nemožnosti zajistit si jiné bydlení žijí v ubytovacích zařízeních pro bezdomovce, dále osoby, jejichž bydlení je nejisté,

a také osoby, které žijí v podmínkách, které neodpovídají minimálním standardům bydlení v daném kulturním a sociálním prostředí.“ (Koncepte prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 8)

Také pro Šternbersko platí, že pokud bychom se věnovali této cílové skupině v celé šíři, jak ji koncepte popisuje, došli bychom k závěru, že do ní můžeme zařadit až stovky osob. Na Šternbersku jsme také zaznamenali i tzv. „viditelné bezdomovce“, tedy ty, kteří spí venku, popř. v provizorní formě bydlení jako například zahradní chatce apod., a kteří jsou veřejností vnímáni jako nejproblématictější. Dle respondentů se ve městě Šternberk počet těchto osob pohybuje okolo 70–80 lidí. Ve městě Moravský Beroun je dle respondentů do 10 viditelných bezdomovců.

Ve Šternberku se nachází, vzhledem k velikosti města, vyšší výskyt zástupců CS, než bývá v jiných městech podobné velikosti. Z rozhovorů vyplynulo, že většina z nich pochází přímo ze Šternberka a jedná se spíše o muže vyššího věku. S CS se dle policie nepojí významnější trestná činnost. Další lidé bez domova, kteří přicházejí do Šternberka, jsou spíše mladého a středního věku a migrují z různých částí republiky.

Osobám bez přístřeší se ve Šternberku věnuje nízkoprahové denní centrum s názvem Uzel, které provozuje Charita Šternberk. Klientům poskytují ambulanti a terénní služby. Během zimních měsíců (od listopadu do března) mohou klienti využít projektu Suchá židle, kdy pro maximálně 7 lidí funguje noční provoz, a tak zde mohou přečkat noc během mrazů. Poptávka po přespávání však od klientů zaznívá po celý rok.

V Moravském Berouně je situace jiná, vyskytuje se zde spíše skryté bezdomovectví. Lidé z této CS častěji nemají stabilní bydlení a využívají přespání u známých nebo využívají pobytové služby jako např. ubytovny nebo azylové domy v okolních městech – Olomouc, Uničov nebo Bruntál.

Respondenti z cílové skupiny i zástupci oslovených institucí reflektovali potřebu bydlení pro tuto CS, která zde absentuje jak ve formě komerčních ubytoven, tak i azylového bydlení. Respondenti také poukazovali na to, že pokud si chce osoba bez přístřeší udržet zaměstnání, je to pro ni velice náročné, a to zejména proto, že jí chybí zázemí. Poukazovali také na to, že pokud člověk nemá kde přespát, tak je nevyspalý, nemůže si vyprat oděv a nemá zajištěny další základní potřeby, proto je skoro nereálné, aby si zaměstnání udržel. Jeho pozice na „dnu společnosti“ se tak dále utvrzuje. Dalším negativním důsledkem je špatná zkušenost, kterou člověk bez přístřeší prožije (většinou vícekrát) a kvůli které pak může rezignovat na snahu zlepšit svou situaci a hledat si nové zaměstnání.

Vzhledem k nedostupnosti komerčního bydlení, ať už z důvodu vysokého nájmu nebo kaucí, má člověk bez přístřeší velmi omezené nástroje, jak svoji situaci řešit.

„Jsme všichni stigmatizováni tím vším. Jakože bezdomovci nechcous dělat, všichni chlastají a ti, co jsou v dluhách, tak ti si za to můžou všichni sami. Není to pravda.“

Návrhy opatření:

Zřízení azylového domu

Mobilní tým dále navrhuje zřízení azylového domu pro osoby bez přístřeší. Vzhledem k absenci sociálního bydlení a vysokému počtu osob v této CS lze předpokládat, že zájem o tuto službu bude velký. Tento předpoklad také potvrzují zástupci CS, se kterými byly vedeny monitorovací rozhovory:

„Napiš tam, že bysme tu potřebovali azylák.“

4.1.2 Zadlužení

Této CS se věnují tyto instituce: Ecce Homo Šternberk, z.s., Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, Charita Šternberk.

Uvádíme zde některá data z mapy exekucí, kterou vzhledem k proměnlivosti problematiky nelze považovat za aktuální, stále má však vypovídající hodnotu a náš monitoring data v ní uvedená zcela nevyvrátil. Mapa uvádí, že v samotném městě Šternberku je 8,92 % obyvatel v exekuci (celkem 1025 osob), průměrný počet exekucí na jednoho občana je 6,4 exekucí. Tento počet ovšem nezahrnuje osoby, které sice mají problémy s dluhy, ale ještě se nenachází ve fázi exekuce. Počet těchto osob není možné odhadovat.

V ORP Šternberk se nachází několik dalších obcí, které mají v porovnání s ostatními obcemi poměrně vysoké procento obyvatel s exekucí. Uvádíme ty, které mají více než 10 % obyvatel v exekuci:

- Horní Loděnice 28,62 %
- Hraničné Petrovice 19,66 %
- Domašov u Šternberka 18,66 %
- Město Libavá 18,22 %
- Moravský Beroun 18,03 %
- Domašov nad Bystřicí 17,91 %
- Huzová 17,56 %

Dluhové poradenství ve městě Šternberk poskytuje Poradna pro občanství/občanská a lidská práva, Ecce Homo a Charita Šternberk. Poradenství v této oblasti v Moravském Berouně nabízí Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, Charita Šternberk. Dále může základní dluhové poradenství poskytnout organizace Help-in z Bruntálu, jejichž pracovnice sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (dále také jako SAS RD) do města zajíždí.

Pokud člověk chce podat návrh na oddlužení, tak v ORP Šternberk absentuje akreditované dluhové poradenství. Jednou z možností je využít nabídky charitní poradny NEDLUŽÍM Šternberk, která spolupracuje s advokátem, kdy sociální pracovnice s klientem projde jeho dluhovou situaci, zpracuje návrh na insolvenční i s přílohami a nasmlouvaný právník ho posléze podá svým jménem k soudu. Veškerou komunikaci s klientem ohledně podání návrhu zajišťuje celou dobu pracovnice Charity Šternberk. Pokud je návrh na insolvenční soudem schválený, právník si jako pohledávku přihlásí zákonný poplatek za podání návrhu. Zájemci se mohou obracet také na poradnu Help-in v Bruntále, pro nízkopříjmové osoby může být tato služba nedosažitelná z důvodu nutného dojíždění. Další nejbližší služby pro zadlužené se nachází v Olomouci, Uničově, či Litovli.

V rozhovorech zaznělo téma motivace k práci, v situaci, kdy jsou člověku z platu strhávány exekuční srážky. Lidé v dluhové spirále mohou rezignovat a raději pobírat dávky sociální podpory kvůli různým limitujícím faktorům při hledání práce. Kromě obecně platných faktů, že práce se srážkami ze mzdy se finančně nevyplatí, v monitorované lokalitě zazněly ještě specifické faktory. Spadá mezi ně dojezdnost a nízká kvalifikace, která i přes momentálně příznivý stav na trhu práce neposkytne lidem záruku dostačujícího výdělku. Lze vidět rozdíl v dostupnosti práce mezi Šternberkem a Moravským Berounem. Ve Šternberku mají lidé více pracovních příležitostí než v Moravském Berouně. Lidé z Moravského Berouna a menších obcí do práce převážně dojíždí, což snižuje finanční výnosnost práce. Tuto situaci reflektují Situační analýzy Moravského Berouna za roky 2013 a 2019, kde se uvádí, že zejména pro zaměstnávání osob v obtížné životní (sociální) situaci jsou dvě zásadní překážky pro nástup do zaměstnání. Jsou jimi náklady na dojíždění a exekuce.

„Oni budou na dávkách a mají se stejně, jako kdyby byli v práci, když jim ten exekutor vezme všechno.“

Návrhy opatření:

Zřízení akreditovaného dluhového poradenství

V monitorované lokalitě není služba, která by nabízela podání návrhu na insolvenční zcela zdarma. Pokud chce člověk využít sociálních (bezplatných) služeb za tímto účelem, musí dojet nejbližší do Olomouce. Jinak má možnost svou situaci buď neřešit, nebo využít placené právní služby. Pokud by některá z místních organizací splnila akreditaci dle zákona, vyplnila by „prázdné místo na mapě“ a zlepšila by možnost řešení dluhové situace pro obyvatele ORP.

4.1.3 Riziková mládež

Této cílové skupině se věnuje Ecce Homo Šternberk.

Do rizikového chování mládeže zahrnujeme konzumaci drog a s tím spojené závislostní chování včetně užívání alkoholu, kriminalitu a vandalismus, dále také virtuální drogy, gambling, politický extremismus, záškoláctví, šikanu a jiné násilí, rasismus, xenofobii, homofobii a sexuální rizikové chování.

Relevantní respondenti, kteří spolupracují s CS, nezaznamenali zvýšenou kriminalitu spojenou s mládeží.

Respondenti ve Šternberku tematizovali absenci služby nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (dále jako NZDM). Působí zde sice klub Nenuda, který zřizuje spolek Ecce Homo, ale aktivity klubu jsou zaměřené pouze na žáky prvního stupně základní školy a jejich rodiče. V samotném Šternberku tedy chybí zařízení pro tuto cílovou skupinu a respondenti zde vnímají potřebnost NZDM. Zdůvodňují to tím, že členové této CS se ve městě vyskytují.

„Ta mládež tady je, prostě všichni to vědí, město to ví, policie to ví, my to víme, jenom prostě někde, v rámci politického procesu se zatřhl pojem nízkoprah.“

V Moravském Berouně funguje NZDM Respiro, které zřizuje Ecce Homo. Poskytují služby jak ambulantně, tak i terénně. Kromě běžných aktivit nabízí i řemeslné dílny, které fungují především jako nácvik jemné nebo hrubé motoriky a podpory zaměstnatelnosti u žáků. Klienti NZDM pracují s keramikou, k dispozici mají šicí dílnu, učí se pracovat se dřevem apod.

Návrhy opatření:

Zřídít NZDM ve Šternberku

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež je služba zaměřující se především na neorganizovanou mládež v oblastech, kde je málo nebo nevhodná nabídka organizovaných aktivit pro tuto skupinu. Služba funguje převážně jako prevence proti rizikovému chování. Většina respondentů vnímá absenci NZDM ve Šternberku jako problematickou oblast. Ve Šternberku se dle respondentů i našeho monitoringu potenciální uživatelé služby vyskytují a nevěnuje se jim žádná služba. I přesto, že v letošním roce zahájilo Společenství Romů na Moravě službu komunitní práce, v rámci které se zaměřuje na aktivity pro mládež, doporučujeme zřízení služby NZDM ve městě Šternberku. Bylo by vhodné, aby zařízení bylo otevřeno alespoň tři dny v týdnu. V „nízkoprahu“ by mohl probíhat jak řízený, tak i volný program a zároveň by se jednalo o vhodné místo pro preventivní programy.

4.1.4 Rizikovní uživatelé nelegálních návykových látek

Celé této skupině se věnuje Společnost Podané ruce, o.p.s.

Z dostupných informací nevyplývá, že se situace v oblasti užívaných návykových látek nějak zásadně liší od celorepublikových trendů. Dominantní je (nad)užívání legálních drog, jakou jsou alkohol a tabák. Mezi nejčastěji užívanými nelegálními drogami se jedná o marihuanu a pervitin.

Respondenti poměrně často tematizovali během rozhovorů problémy spojené s alkoholem nebo gamblingem. Proto by v této oblasti ocenili kvalitnější primární prevenci či depistáže, přes které by se vyhledávali potenciální klienti. Z monitoringu ale zároveň vyplynulo, že stejně jako v jiných lokalitách na Šternbersku chybí služba, která by se zaměřovala na práci s alkoholiky.

„Alkoholových závislostí je tam teda hodně. To vím, že řeší spousta rodin, kolik je tam prostě lidí, kteří tu svou situaci řeší, doprovází prostě pitím.“

Relevantní respondenti uvedli, že situace v oblasti užívání nelegálních látek ve Šternberku není závažná. Popisovali, že drogová problematika je skrytá a jedná se o uzavřenou drogovou scénu.

Společnost Podané ruce poskytuje ve Šternberku terénní služby dvakrát do týdne a pro dostupnější možnost sekundárních výměn využívají i distribuce balíčků s HR materiálem prostřednictvím místních lékáren (v lékárnách se vydá cca 150 injekčních stříkaček za měsíc). Pravidelně jsou v kontaktu s cca 30 klienty. Přes sekundární výměny mají navázáno dalších zhruba 60 osob. Podle zástupců společnosti Podané ruce chybí v ORP Šternberk bezplatná a nízkoprahová terapie pro CS.

Podle depistáží Podaných rukou by bylo vhodné poskytovat „drogový terén“ i v Moravském Berouně. Město ale odmítlo na tuto službu přispívat, a tak organizace do této lokality nezajíždí.

Návrhy opatření:

Zřídít služby TP v Moravském Berouně

MT se shoduje s názorem Podaných rukou na potřebnosti terénních programů pro tuto CS v Moravském Berouně. Rozšíření jejich služeb by prospělo jak uživatelům nelegálních látek, tak i majoritní společnosti. Více o drogové problematice popisujeme v Příloze č. 2.

4.2 Osoby se zdravotním postižením

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje věnují tyto instituce a organizace: Maltéžská pomoc, o.p.s., Středisko Rané péče SRPR Olomouc, Charita Šternberk, z.s. InternetPoradna.cz, Pečovatelská služba města Moravský Beroun, Sociální služby Šternberk, příspěvková organizace, Jdeme Autistům naproti, z.s., Oblastní unie neslyšících Olomouc, z.s., Tyflocentrum Olomouc, obecně prospěšná společnost, Vincentinum – poskytovatel sociálních služeb Šternberk, příspěvková organizace.

Do této cílové skupiny řadíme osoby s fyzickým, mentálním, smyslovým či kombinovaným postižením. Dále také seniory, kteří kvůli věku a zdravotnímu stavu již částečně nebo úplně nezvládají sebeobsluhu a naplňování dalších základních životních potřeb. V neposlední řadě jde i o jednotlivce po úrazech nebo nemocech a osoby mající problémy se zvládnutím péče o vlastní osobu. Počty lidí v této skupině se i kvůli demografické křivce neustále zvyšují.

4.2.1 Osoby se smyslovým nebo pohybovým postižením

Této podskupině se věnují tyto sociální služby a organizace: Charita Šternberk, Pečovatelská služba města Moravský Beroun, Sociální služby Šternberk, příspěvková organizace.

Vzhledem k velké šíři této monitorované skupiny je potřeba ji více rozdělit a popsat. Nejprve se zaměříme na osoby „pouze“ se zdravotním postižením, které MT chápe jako osoby s tělesným postižením, které má přímou souvislost s pohybovým postižením, a osoby se sluchovým, zrakovým nebo jiným smyslovým postižením.

Nejpočetnější skupinou patřící pod tuto CS jsou senioři. Při monitorovacích rozhovorech poskytovatelé služeb pro tuto CS jak ve Šternberku, tak v Moravském Berouně uvedli, že kapacity jejich služeb jsou dostatečné. Počet zájemců o jejich služby v pořadníku se pohybuje v řádu jednotek. Podle respondentů ale chybí odlehčovací služba a služba osobní asistence. V rozhovorech se zástupci poskytovatelů služeb zaznělo, že by v ORP Šternberk měla se službou osobní asistence působit Maltéžská pomoc, o.p.s. Služba je registrovaná a uvedená v katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje. Na webových stránkách ovšem Maltéžská pomoc, o.p.s., neuvádí žádnou působnost svých služeb v ORP Šternberk a i při telefonickém hovoru se zaměstnancem této organizace nám bylo potvrzeno, že osobní asistenci poskytují pouze v ORP Olomouc. Potřebu odlehčovací služby a osobní asistence ve Šternberku a okolí vyjadřují dle slov oslovených respondentů také příbuzní uživatelů služeb. Poptávka po těchto službách je podle nich výraznější v Moravském Berouně, kde je větší odliv mladých lidí, tedy potenciálních pečovatелů, z regionu.

„Ti uživatelé jsou tady většinou sami, bez rodin. My jsme třeba jediní, kdo je během dne navštíví.“

Respondenti dále uvedli, že lékařská péče je dostupná pro celé území Šternberska. V POÚ Moravském Berouně ordinují jak praktičtí lékaři, tak specialisté. Občané v Moravském Berouně nemusí dojíždět za zdravotnickými službami do Šternberka.

Městská policie ve Šternberku realizuje pro osamělé seniory, osoby s omezenou pohyblivostí nebo dlouhodobě nemocné projekt „Volám v tísni“. Celý systém spočívá v tom, že lidé zapojení do projektu si za pomoci kapesního tlačítka mohou kdykoliv zavolat pomoc. Službu zatím využívá 18 osob s tím, že pokud by byli další zájemci, je možné dokoupit další kapesní tlačítka. Služba je plně hrazena městem Šternberk. Respondenti uvedli, že ohlasy na službu jsou velmi pozitivní.

Jeden z relevantních respondentů poukázal na absenci služeb (terénních, ambulantních, pobytových), které by cílily na mladé osoby po úrazech nebo vážných onemocněních.

„... oni jsou po úrazech nebo například po zhoubných nádorech (pozn. mladé osoby po úrazech nebo nemocech)... A domovy pro seniory je nechtějí, protože ještě nemají ten věk, a nikde se o ně nestarají. Ale tohle se týká opravdu úplně nás všech, tohle se nedá, víte, naplánovat.“

Téma péče o mladé osoby po úrazu a absence jakékoliv služby se vyskytuje nejen v ORP Šternberk, ale objevuje se napříč již zmonitorovanými ORP. Relevantní respondenti z jednotlivých ORP Olomouckého kraje při monitorovacích rozhovorech sdělili MT, že se vždy jedná o jednotlivce. Téma se tedy netýká velkého počtu osob, ale ve většině již zmonitorovaných ORP se jedna až dvě mladé osoby po úrazu nebo po nemoci vyskytují.

Návrhy opatření:

Zřídit odlehčovací službu pro osoby s pohybovým nebo smyslovým postižením

Poskytovatelé sociálních služeb v ORP Šternberk se při monitorovacích rozhovorech zmínili o absenci odlehčovací služby pro CS. Na absenci služby upozornili i další respondenti. Podle zjištění MT ani v blízkém ORP Olomouc nepůsobí žádná odlehčovací služba pro osoby se smyslovým nebo pohybovým postižením, kterou by případně mohly tyto osoby využívat. MT proto doporučuje zřídit odlehčovací službu přímo v ORP Šternberk. Potřebný počet lůžek pro CS by popřípadě zjistil bližší monitoring, který MT taktéž doporučuje. Vzhledem

k rychlosti probíhaného monitoringu neměl MT dostatek času zmapovat potřebný terén.

4.2.2 Osoby s mentálním postižením

Této CS se věnují tyto organizace: Vincentinum – poskytovatel sociálních služeb Šternberk, příspěvková organizace, Středisko rané péče SRPR Olomouc, Charita Šternberk, Ecce Homo Šternberk.

Další podskupinou jsou osoby s mentálním onemocněním. Zahrnujeme do ní jak osoby s mentálním postižením, tak osoby s poruchou autistického spektra (dále PAS).

Této CS se ve Šternberku věnují služby jak terénní a ambulantní, tak i pobytové. Mezi terénní služby patří Středisko rané péče, které poskytuje služby rodinám s dětmi do 7 let. Ambulantní služby poskytuje Charita Šternberk, a to sociální rehabilitaci, která se nazývá Rozkvět. Ta dále fakultativně zajišťuje svozy dle domluvy pro uživatele v nejbližším okolí města Šternberk. Pobytové služby nabízí Vincentinum, pod které spadají tyto formy bydlení: Chráněné bydlení, Domov pro osoby se zdravotním postižením, Domovy se zvláštním režimem pro klienty s mentálním postižením a přidruženým autismem, Domovy se zvláštním režimem pro mentálně postižené s přidruženou poruchou chování. V rámci práce s rodinou se věnují dětem s mentálním postižením SAS z organizace Ecce Homo.

Tématem, které se dále objevovalo při monitorovacích rozhovorech, byla otázka bydlení osob s mentálním postižením. Vincentinum ve Šternberku prochází transformací služeb, kde dochází k postupnému stěhování uživatelů do domů komunitního typu. V mnoha případech však rodiny bydlí společně se svými potomky s mentálním postižením, což je často pro tuto CS pozitivní, úskalím této varianty je ale stárnutí pečujících osob, které v pozdějším věku již nedokáží péči realizovat.

Pokud tyto rodiny nechtějí umístit svého potomka do pobytového zařízení, tak na Šternbersku již nelze nabídnout žádnou odlehčovací službu ani osobní asistenci. Komunitní plán reflektuje potřebu podpory při začleňování této CS do běžné společnosti a také hledání návazných služeb, ale tyto služby se nejbližší nacházejí v Olomouci.

Poruchy autistického spektra

Mezi osoby s mentálním postižením se řadí i lidé s poruchami autistického spektra (dále jako PAS), které se celorepublikově stávají stále více diskutovaným tématem. V této části textu se jim tedy budeme samostatně věnovat.

V ORP Šternberk mohou rodiny s dětmi s PAS využít z pobytových služeb některé služby Vincentina. Ambulantní služby částečně poskytuje sociální rehabilitace Rozkvět, ale pouze pro osoby s mentálním postižením s rysy autistického spektra, ne tedy jen pro osoby pouze s autismem.

Respondenti v rozhovorech zmiňovali, že chybí zařízení pro osoby s mentálním postižením, které mohou mít PAS s poruchou chování nebo mentální postižení kombinované s duševním onemocněním. Tyto osoby mohou poškozovat sebe i ostatní, ničit vybavení a jsou na hraně mezi sociální službou a psychiatrickou léčebnou, ale nespádají ani pod jednu službu. Pro pracovníky je práce s těmito uživateli velice náročná. V některých případech nepomáhá ani úprava prostředí (např. zamčené skříňky, spánek na matraci apod.).

„Tato práce je velice těžká a složitá. Byť druzí si myslí, že ne, že se někde procházíme, nebo i tady třeba se snažíme vypadat v klidu. My musíme být v pohodě, protože když jsme my v pohodě, tak jsou v pohodě i klienti. Takže my naoko, pro veřejnost můžeme vypadat, že je všechno OK a že si tady vlastně jenom hrajeme a že tady nic neděláme, ale ve skutečnosti je to psychicky tak náročná práce, která nás dennodenně vysiluje.“

Částečným řešením je umístění těchto uživatelů do domovů se zvláštním režimem, které ale v kontextu celé republiky i Olomouckého kraje nemají dostatečné kapacity. Pokud mají rodiny děti s PAS a přidruženou poruchou chování v domácí péči, nedostává se jim potřebného odlehčení, protože pro ně celorepublikově nejsou dostupné jak ambulantní služby, tak ani žádné odlehčovací služby.

Návrhy opatření:

Zřídit pobytovou odlehčovací službu

Z monitoringu vyplynulo, že je potřeba zřídit odlehčovací služby, aby si rodiny mohly psychicky i fyzicky odpočinout a třeba si i vyřídit potřebné záležitosti. Potřeba těchto služeb je celokrajská. Na základě našeho monitoringu nelze stanovit přesný počet lůžek pro tuto službu. K tomu by byl potřeba podrobnější monitoring.

Zřídit službu osobní asistence

Dále zaznívala potřeba osobních asistencí, které by mohly pomoci nejen rodinám, ale také integrovaly klienty do dění většinové společnosti. Relevantní respondenti uváděli, že se na ně často obracují rodiny, které žádají tuto službu. Nejbližší organizace poskytující osobní asistenci jsou v Olomouci, ale neposkytují službu mimo své město. Na základě našeho monitoringu nelze stanovit přesný počet osobních asistentů pro tuto službu. K tomu by byl potřeba podrobnější monitoring.

4.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje věnují Charita Šternberk a Vincentinum – poskytovatel sociálních služeb Šternberk, příspěvková organizace. Podle registru sociálních služeb MPSV se této cílové skupině věnují organizace MANA, o.p.s, a z.s. InternetPoradna.cz.

Situace osob s chronickým duševním onemocněním se v poslední době v celé České republice mění. Vliv na tyto změny mají jak nové postupy, tak i reforma psychiatrické péče, která aktuálně v ČR probíhá. Cílová skupina osob s duševním onemocněním se nejčastěji potýká se stigmatizací, nedostatkem dostupného bydlení či s těžkostmi při navazování kontaktů.

Respondenti uvedli, že ačkoliv je ve Šternberku psychiatrická léčebna, tak vnímají potřebu centra duševního zdraví pro osoby, které jsou propuštěny z léčby nebo nepotřebují být léčeny přímo na psychiatrické léčebně. Realizaci centra přímo ve městě aktuálně žádná instituce neplánuje, oslovení respondenti totiž počítají s tím, že vznikne centrum duševního zdraví v Olomouci, které bude spádovou oblastí i pro Šternberk. Respondenti dále uvedli, že v lokalitě sice působí terénní i ambulantní služby pro tuto CS, ale jejich kapacita není dostatečná. Do budoucna by proto uvítali navýšení kapacit těchto služeb.

Za další nedostatek respondenti označovali absenci služeb pro osoby s duální diagnózou. Při jednom rozhovoru zaznělo, že těchto lidí přibývá a neexistuje zařízení či služba, které by se na tyto osoby zaměřovaly.

„Přibývá duálních diagnóz, což je problém... Pokud přijde psychotik, což je většinou někdo starší, je to sláva.“

Zaznělo také, že se nejedná jen o kombinaci duševního onemocnění a závislosti, ale respondenti se setkávají i s případy kombinace duševního onemocnění a mentální retardace nebo jiného zdravotního postižení. Tyto osoby je pak obtížné někam umístit. Proto by do budoucna respondenti uvítali rozšíření kapacit domovů se zvláštním režimem.

Přímo ve Šternberku se nachází psychiatrická léčebna. Od roku 2015 je v ní zřízená služba sociální rehabilitace, tzv. projekt Start. Jeho cílem je nácvik soběstačnosti a navázání pacienta na regionální organizace poskytující sociální služby. Do programu jsou vybíráni lidé před opuštěním léčebny. Kapacita skupiny je 8–10 osob a program je plánovaný na jeden měsíc. Po ukončení programu jsou následně již bývalí pacienti nakontaktováni na externí organizace. Do projektu jsou jako externí organizace zapojeni poskytovatelé vhodných sociálních služeb napříč celým Olomouckým krajem. Aktuální počet těchto organizací je 8. Projekt Start je

jediný svého druhu v Česku a z pohledu Mobilního týmu se jedná o příklad dobré praxe.

Návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

4.4 Cizinci

Této CS se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje nevěnuje žádná místní organizace, cizinci se mohou obracet na pracovníky „celokrajské“ organizace, jako je Centrum pro integraci cizinců Olomouc.

Ve spojitosti s CS jsme neidentifikovali žádné závažné problémy či specifické potřeby. Podle názorů respondentů cizineckou problematiku reprezentují bezproblémoví, firmami cenění zaměstnanci, se kterými nejsou žádné závažné problémy.

Návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

Shrnutí

Zpráva z monitoringu města a ORP Šternberk se věnuje jak městu Šternberk, tak pověřenému Obecnímu úřadu Moravský Beroun. V ostatních obcích Mobilní tým nezaznamenal větší výskyt monitorovaných cílových skupin (dále CS). V průběhu monitoringu jsme oslovili celkem 26 institucí a 83 respondentů z řad veřejnosti. Sběr dat byl zaměřen na čtyři cílové skupiny – Osoby v obtížné životní (sociální) situaci, Osoby se zdravotním postižením, Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi a Cizince.

Kapitola Bydlení nejprve popisuje městské bytové fondy a trh s komerčním bydlením. Město Šternberk má 215 bytů ve výlučném vlastnictví a dalších 50 bytů ve spoluvlastnictví. Z těchto bytů je 92 v kategorii „byty zvláštního určení“, které jsou obsazovány zejména osobami se zdravotním postižením. Dalších 8 bytů je bezbariérových.

Moravský Beroun má ve vlastnictví 91 bytů, z nich je 26 zakonzervovaných a neobyvatelných. Město má také 1 bezbariérový byt.

Podle našeho monitoringu jsou monitorované lokality (jak Šternbersko, tak Moravskoberounsko) ohroženy bytovou lichvou a také se v nich vyskytují sociálně vyloučené lokality. Ve Šternberku v části vyloučených lokalit město vyhlásilo Opatření obecné povahy (tzv. OOP). Nutno ale dodat, že toto opatření je vyhlášeno jen v některých vyloučených lokalitách a v jiných lokalitách, které podle našeho názoru nejsou SVL, opatření vyhlášena nejsou. O vyhlášení OOP uvažovali i v Moravském Berouně, nakonec k němu ale nepřistoupili.

V kapitole Zaměstnanost popisujeme, že toto téma není ve Šternberku výrazné. Procenta nezaměstnanosti jsou nízká (jako ve velké části ČR) a objevují se i nabídky zaměstnání pro nízkokvalifikované zájemce. Naopak v Moravském Berouně jsou počty nezaměstnaných vyšší, než je v Olomouckém kraji obvyklé.

Nízký počet pracovních nabídek v celém ORP jsme zaznamenali pro osoby se zdravotním postižením a chronickou duševní nemocí.

V další kapitole se věnujeme popisu námi monitorovaných cílových skupin. Popisujeme jak dostupnost sociálních služeb, tak problémy, na které osoby z těchto CS naráží. U některých cílových skupin se snažíme o širší přiblížení jejich života a důvodů, které vedly ke vzniku jejich nepříznivé životní situace.

V cílové skupině Osoby v obtížné životní (sociální) situaci stojí za zmínku zejména podskupina zadlužených. Podle mapy exekucí je ORP Šternberk třetí „nejzadluženější“ v Olomouckém kraji. To znamená, že je zde třetí nejvyšší procentuální zastoupení osob v exekuci. Přesto v ORP nepůsobí sociální služba, která by byla akreditovaná k podávání insolvenčních návrhů.

Za povšimnutí stojí i CS Riziková mládež. S touto skupinou sice nejsou spojované zásadní problémy, ale ve Šternberku (na rozdíl od Moravského Berouna) pro tuto CS

není zřízené nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Ve městě tak chybí prostor, kde by neorganizovaná mládež mohla bezpečně trávit volný čas.

Kapitola Osoby se zdravotním postižením popisuje, že co se týká osob s pohybovým nebo smyslovým postižením, tak se na monitorovaném území jedná zejména o seniory. Ukazuje se, že pro tuto CS v lokalitě (zejména v Moravském Berouně) chybí odlehčovací služby. Tuto potřebu umocňuje i fakt, že mladí obyvatelé se z Moravskoberounska odstěhovávají za zaměstnáním a o své seniory se tak nemohou dennodenně starat.

Podkapitola Osoby s mentálním postižením tematizuje nedostupnost důstojného bydlení pro tuto CS (jinou než institucionální možnost ubytování). Vzhledem k tomu, že v budoucnu se o ně osoby pečující již nebudou kvůli věku schopné starat, bude potřeba tohoto bydlení vzrůstat.

V kapitole Osoby s chronickým duševním onemocněním popisujeme, že v lokalitě chybí terénní služby. Jako další nedostatek vyvstala absence služeb pro osoby s duální diagnózou.

Z monitoringu vyplynulo několik významných témat k řešení. Návrhy opatření jsou popsány jak v kapitole Bydlení, tak u popisu jednotlivých cílových skupin. Jako zásadní návrhy opatření vnímáme:

- Vytvoření nové bytové koncepce města Šternberk a Moravský Beroun
- Zřídit NZDM ve Šternberku
- Zřídit odlehčovací službu pro osoby s pohybovým a smyslovým postižením
- Zřídit pobytovou odlehčovací službu pro osoby s mentálním postižením

Na konci zprávy je věnován větší prostor transformaci pobytových služeb. Na toto téma narazil Mobilní tým při monitoringu tohoto ORP a vzhledem k tomu, že ve zprávě pro něj není dostatek místa, vložili jsme ho do Přílohy č. 1 – Transformace pobytových sociálních služeb (tzv. deinstitucionalizace). Za tímto textem je potom Příloha č. 2 – Problematika užívání nelegálních drog.

Literatura

Agentura pro sociální začleňování, *Výzkum pocitu bezpečí občanů Moravský Beroun*, Praha, 2014
https://www.morberoun.cz/assets/File.ashx?id_org=9908&id_dokumenty=283016

Centrum pro komunitní práci, *Sociodemografický analýza ORP Šternberk*, 2018

GAC, spol. s r. o. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha, 2015.
https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske.../VI_zprava_kraje_1.doc

IHRA. *What is Harm Reduction? A position statement from the International Harm Reduction Association*. London 2010

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. (2013). Ministerstvo práce a sociálních věcí. Získáno z:
<https://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>

Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., & Novák, P. (Eds.). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Tišnov, 2010. Sdružení SCAN.

Moravčík, V. (Ed.). (2016). *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách*, 2015

Pelikánová, Šmoldas, *Situační analýza Moravský Beroun*, Olomouc, 2013.

Příloha č. 1 – Transformace pobytových sociálních služeb (tzv. deinstitucionalizace)

Transformace pobytových sociálních služeb probíhá v České republice od roku 2007. Toto téma v Olomouckém kraji nejvíce zaznívá v ORP Šternberk, kde touto transformací prochází Vincentinum Šternberk. Mnoho lidí ale nemusí vědět, proč se toto děje a proč je tato změna důležitá. Tato příloha tedy slouží jako vhled do tohoto tématu, kdy jsou popsány důvody deinstitucionalizace a její benefity a rizika. V této příloze se také odrážejí několikaleté zkušenosti pracovnice Mobilního týmu, která pracovala v pobytovém zařízení, volnočasových a aktivizačních službách a ve školství s osobami s mentálním postižením a poruchou autistického spektra (dále také jako PAS). Pracovnice Mobilního týmu také absolvovala pracovní stáž v Dánsku pro osoby s PAS a dva měsíce pracovala na pozici Camp Counselor v USA s touto cílovou skupinou. Tato příloha byla podpořena metodou desk research, kdy bylo nastudováno 17 odborných publikací a jeden dokument o transformaci.

Co je transformace sociálních služeb a jaký má smysl?

Česká republika se se vstupem do Evropské unie zavázala mimo jiné k politice sociálního začleňování a prevenci sociálního vyloučení. To je založeno na principu Listiny základních práv a svobod, podle které má každý člověk stejná práva a povinnosti. To znamená, že i lidé s postižením mají právo na využívání stejných zdrojů jako většinová společnost. Každý člověk má právo na samostatný život a právo začlenit se do společenského života. Dále má každý jedinec právo vybrat si místo, kde a s kým bude důstojně žít.

V České republice probíhá transformace od roku 2007, kdy vláda schválila Koncepti podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatelů do společnosti. Další posun nastal při ratifikaci Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (č. 10/2010), kdy tento dokument přináší změny pro tyto osoby. Jedná se například o bezbariérové přístupy a výstupy do budov, odklon od zbavování způsobilosti k právním úkonům, benefity v dopravě atd.

Jak uvádí publikace Překážky transformace ústavní péče komunitní služby jsou důležitou součástí transformace. Jedná se o provázanost nejen sociálních služeb, ale i zdravotnictví, školství, volnočasových aktivit atd. Je tedy potřeba pečlivého a podrobného plánování, které umožní lidem s postižením komunitně bydlet. Plánování a provázání těchto služeb se odráží v opatřeních, které lze nalézt v Koncepti podpory od MPSV, kde jsou návrhy např. na zapracování těchto bodů do střednědobých plánů měst.

Ze zkušenosti pracovníků MT jsou v institucích klienti, kterým vyhovuje bydlet spolu s dalšími uživateli ve „velkých“ zařízeních, protože mezi nimi mají přátele a v zařízení si připadají bezpečně. Na druhou stranu další nezanedbatelné části obyvatelů ústavů nevyhovuje „životní styl“ v těchto zařízeních. Mohou vnímat, že

jsou pořád obklopeni čtyřmi stěnami, že nemohou mít plnohodnotný život a mají omezenou možnost setkávat se se svou rodinou a blízkými. Komunikují poté, že každý den pobývají ve stejné skupině lidí a jediné, co se mění, jsou pracovníci na směnách. Den za dnem zažívají podobné činnosti, jen krajina za oknem se se změnami ročních období mění.

Odborné studie poukazují na velký rozdíl mezi osobou s mentálním postižením, která žije v instituci, a tou, která žije v domácím prostředí. Člověk v domácím prostředí může mít mnohem více podnětů a příležitostí oproti tomu, který žije v ústavu, může např. docházet do školy, díky sociální službě si může nalézt a udržet zaměstnání.

Rizika transformace

Jednou z výzev pro osoby, které žily mnoho let v ústavní péči, je socializace do majoritní společnosti. Publikace Zkušenosti s transformací ústavní péče popisuje, že pokud osoby, které se přesunuly z ústavu do běžné zástavby, nedostanou adekvátní podporu, mohou mít problém navázat kontakty s okolím. Mnoho osob s postižením nebude chtít přijmout změnu a nová situace pro ně může být náročná. Následkem může být osamělost a celkové zhoršení kvality života.

U klientů po přestěhování mohou nastat např. zmatky, tápání či problémy ve vztazích. Jak je popsáno v publikaci Zkušenosti s transformací ústavní péče, ústav řídí většinu činností svého klienta (stravu, hygienu i kontakt se společenským prostředím). Po přestěhování toto ale odpadá a klient se učí samostatnosti.

Pracovníci pobytových služeb mají obavy ze ztráty zaměstnání či nedostatečné znalosti při práci v místní komunitě. Tyto obavy však vycházejí z nedostatku informací, pracovní místa totiž po transformaci nezaniknou. Instituce bude služby poskytovat dál ve skupinových či komunitních domech. Místo zrušených míst v ústavech budou vznikat nová pracovní místa, např. terénní služby formou osobní asistence. V publikaci MPSV se píše v rámci opatření i o navyšování pracovních míst v tomto oboru v regionech.

Další riziko přináší možný negativní postoj veřejnosti (případných sousedů). Majoritní společnost není zvyklá na kontakt s lidmi s postižením, je tedy naprosto normální, že její členové mohou mít strach či obavy. To poté ústí v postoj některých osob, které nechtějí přicházet do styku s osobami s postižením, odmítají s nimi komunikovat a myslí si, že bude docházet např. k sexuálnímu obtěžování, krádežím apod.

Odpovědi na tato rizika přinášejí mimo jiné publikace Jak na to a Zkušenosti s transformací ústavní péče. Uvádí příklady dobré praxe, kde je popsáno, jak pracovat s různými riziky, a předejít tak zhoršení kvality života klienta při přechodu z ústavu. Ústav pro ně mohl být bezpečným a jistým místem, kde měli sociální vazby. Pokud dojde pouze k přestěhování a jedinec se neintegruje, nevytvoří si nové sociální zázemí v obci, dojde k sociálnímu vyloučení a zprerthání sociálních vazeb.

Příklady dobré praxe v zahraničí

Švédsko, Norsko, Spojené království a USA byly v minulosti průkopníky deinstitucionalizace. V některých zemích (např. ve Švédsku, Norsku, USA) byly pobytové ústavy zcela zrušeny. Studie z těchto zemí uvádí, že pokud kvalitně fungují komunitní služby, tak míra spokojenosti a sociálního začlenění uživatelů je velká.

Níže popíšeme výstupy z Evropské studie, která probíhala v Itálii, Anglii a Německu. Všechny tři země mají historii v ústavní péči pro lidi s mentálním postižením. Níže budou stručně popsány kroky deinstitucionalizace, a tím nastíníme dobrou praxi v těchto zemích.

Z výzkumů z těchto zemí lze vyčíst, že i díky podpoře místní komunity a sociálních asistentů či pracovníků využívají lidé s mentálním postižením běžné služby jako sportovní centra, lékaře, úřady práce a jiné. Solidarita společnosti se zvýšila, předsudky a stereotypy se zmírnily. Z ubytování se pro klienty stal domov, ve kterém lépe odpočívají, cítí se bezpečně a dokáží si tento prostor přizpůsobit svým specifickým potřebám. Obava z osamocení se nepotvrdila. Téměř zmizely negativní vzorce chování uživatelů, které se často projevovaly agresivitou nebo jiným destruktivním chováním.

Změnu nezaznamenávají jen klienti, ale i pracovníci, okolí a rodina. Většina reakcí by se dalo nazvat jako překvapení ze změny chování a aktivity osob se zdravotním postižením. Podle zkušeností členky Mobilního týmu z pracovní stáže v Dánsku, lze při intenzivní práci s vysokofunkčními autisty dojít vysoké míře samostatnosti. Vysokofunkční autisti hovořili anglicky, navštěvovali volnočasové aktivity, dokázali připravit i složitější jídlo a plně se zapojili do majoritní společnosti.

Dobrá praxe v České republice

Z důvodu postupné transformace napříč republikou Mobilní tým vybral ty, kde jsou k transformaci dostupná data. Vzhledem k tomu, že data k pokračování transformace nejsou dostupná, nemůžeme poskytnout aktuální data.

Vincetinum – poskytovatel sociálních služeb Šternberk se k transformaci přidal v roce 2011. Vizí je umožnit kvalitnější život lidem s mentálním a kombinovaným postižením v přirozené komunitě. Zařízení má záměr poskytovat stávající sociální služby v menších domácnostech v běžné městské zástavbě. Proto je potřeba, aby byly vytvořené (nebo se přetvořily) sítě poskytovatelů sociálních služeb, veřejných služeb a posílila spolupráce se soukromým sektorem.

V první fázi transformace se nejprve vybraní klienti přestěhovali na rok do cvičného bytu. Poté se přestěhovali do běžných bytů v Šumperku. V televizním dokumentu Pět statečných, který mapuje příběhy pěti klientů zapojených do transformace, jde vidět, že mnohdy společné soužití není jednoduché, uživatelé se musí učit kompromisům a efektivní komunikaci. S těmito situacemi se jim snaží pomáhat pracovník, který do jejich vztahů vstupuje a komunikuje s nimi. Dokument také ukazuje, že někteří uživatelé nechtěli nebo nezvládali v transformaci pokračovat.

Klienti se zpočátku učili vařit, nakupovat a celkově zvyšovat sebeobsluhu a samostatnost. Pracovníci popisovali, že po určité době ubylo agresivní chování, zvýšila se socializace a upevnily se vztahy s rodinou.

„Tito klienti se posunuli do skupinových domácností, kde mají mnohem menší míru podnětů k té agresivitě nebo těm podnětům s poruchami chování. Takže i pro tuto cílovou skupinu je dobře, že žijí v mnohem menších skupinách komunitního typu.“

V roce 2014 byl zakončen pilotní projekt s názvem Transformace Vincentina. Celkově se díky němu přestěhovalo 68 uživatelů služby.

Transformace služeb v Karlovarském kraji je zachycena v Závěrečné zprávě kvalitativního výzkumu a v Analytické zprávě pokračujících transformačních kroků v oblasti sociálních služeb v Karlovarském kraji. Dostupná data k praxi z Karlovarského kraje neuvádějí konkrétní počty podpořených klientů, místo toho zpráva popisuje příběhy pěti klientů. Jako pozitiva uvádí například:

- větší samostatnost klientů v rámci sebeobsluhy
- utlumení agresivního jednání
- zapojení se do pracovního procesu
- větší začlenění do společnosti

Dokumenty ukazují, že čím více kompetencí si klient osvojuje, tím více se pak rozšiřují jeho potřeby. V samostatném bydlení se otevírají nové možnosti a také potřeby, které klient dříve nepocíťoval, např. placení nájmu, docházka na ÚP, nákup apod. Kdyby však nedošlo ke změně ubytování a větší míře samostatnosti, tito lidé by nejspíše nepoznali, že jim chybí mezilidské vztahy, které běžní lidé berou jako samozřejmost.

Dalším příkladem dobré praxe je práce Občanského sdružení Jurta v Děčíně. Od roku 2007 využilo 45 lidí služby Podpora samostatného bydlení. Jejich úspěšnost při samostatném bydlení s minimální asistencí je 81 %.

Do příkladů dobré praxe zahrnujeme i organizace Dolmen, o.p.s., a Quip, z.ú. – společnost pro změnu. Tyto organizace se zaměřily na navrácení plné způsobilosti k právním úkonům klientům pobytových služeb, pokud prokázali samostatnost při správě financí, sebeobsluze, orientaci se v okolí a další. Jednou z velmi pozitivních reakcí na navrácení způsobilosti, o které se také můžeme v publikaci MPSV dočíst, bylo vědomí osoby se zdravotním postižením, že se cítí jako plnohodnotný občan ČR.

Velmi podrobně popisuje proces transformace a zapojení rodin publikace Příklady dobré praxe v deinstitucionalizaci, kde se také uvádí, že rodiny měly často velkou obavu o své potomky, když nerespektovaly svého rodinného člena jako rovnoprávného. To se ale díky transformaci daří měnit a například v sociální službě

Zámeček Nová Horka, příspěvková organizace, je popsán příkladem dvou klientek, které navázaly mnohem pevnější vztahy s rodinou, a to i díky práci klíčového pracovníka.

Dalším efektem transformace je větší informovanost rodinných příslušníků klienta. Další příběhy dobré praxe jsou popsány v Závěrečné zprávě z kvalitativního výzkumu Individuálního projektu Karlovarského kraje „Poskytování sociálních služeb v Karlovarském kraji, které jsou kvalitní a dostupné z pohledu uživatele“.

Použité materiály:

Dana Kořínková. (2008) *Překážky transformace ústavní péče*.

David Kocman a Jan Paleček. (2013) *Analytická zpráva pokračujících transformačních kroků v oblasti sociálních služeb v Karlovarském kraji*. Praha, 2013.

David Kocman, Jan Paleček. (2011). *Závěrečná zpráva z kvalitativního výzkumu*. Praha, 2011.

Department of Health. (2007). *Transition guide for all services - key information for professionals about the transition process for disabled young people*. Získáno z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20120106114243/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/00776-2007DOM-EN.pdf>

Dokumentární seriál „Pět statečných“ [online]. Česká televize. [cit. 23. 7. 2019]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10861835905-pet-statecnych/314294340080001-petr-se-stehuje>

Evropská komise, Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti. (2009). *Zpráva odborné skupiny o přechodu z institucionální péče na péči komunitní*.

Karl Gruneward. (2003) *Pojednání k Evropskému roku lidí s postižením*.

Mansell J, Knapp M, Beadle-Brown J and Beecham J (2007) *Deinstitutionalisation and community living - outcomes and costs: report of a European study. Volume 1: Executive summary*. Canterbury: Tizard centre, University of Kent.

Mansell J, Knapp M, Beadle-Brown J and Beecham, J (2007) *Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of*

a European Study. Volume 2: Main Report. Canterbury: Tizard Centre, University of Kent.

Milena Johnová a Jan Strnad. (2013). *Právo na život v komunitě a projekty transformace ústavní péče v ČR.*

Milena Johnová. (2005) *Proč je potřeba transformovat ústavní péči?*

Milena Johnová. (2008) *Zkušenosti s transformací ústavní péče.*

Milena Johnová. (2013) *Jak je v České republice naplňováno právo lidí s postižením na život v běžném prostředí?*

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. (2013) *Koncepce podpory transformace pobytových sociálních služeb v jiné typy sociálních služeb, poskytovaných v přirozené komunitě uživatele a podporující sociální začlenění uživatele do společnosti.* Získáno z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/3858/Koncepce_podpory.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. (2013). *Jak na to – příklady dobré praxe v deinstitucionalizaci.* Praha, 2013.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Doporučený postup č. 4/2009 Kritéria transformace, humanizace a deinstitucionalizace vybraných služeb sociální práce.* Získáno z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/7871/Doporuceny_postup_c_4_2009.pdf

Vincentinum Šternberk. *Transformační plán Vincentina Šternberk.* Šternberk. (2011). Získáno z: http://www.vincentinum.cz/UserFiles/Obrazky_nove/Chranene_bydleni/Transforma%C4%8Dn%C3%AD%20pl%C3%A1n%20Vincentina.pdf

Vláda České republiky. *Usnesení vlády České republiky ze dne 21. února 2007 č. 127.* (2007) Získáno z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/3859/usneseni_vlady.pdf

Příloha č. 2 – Problematika užívání nelegálních drog

Domníváme se, že situaci uživatelů ilegálních návykových látek je velmi těžké pochopit. Převládají pohledy a názory, které jsou opřené o stereotypy, jež ale neobsahují celkovou problematiku. Z tohoto důvodu může být pro laiky obtížné přijmout, že na práci s drogově závislými jsou vynakládány státní (obecní) finance. Proto jsme se rozhodli, že v příloze tuto problematiku přiblížíme.

Základní laickou výhradou je, že braní drog je nemorální a že si za to závislé osoby mohou samy. Tento pohled je silně podporován poněkud stereotypním zobrazováním uživatelů drog v médiích, ať už v publicistice či v oblasti populární kultury (např. v kriminálních filmech). To posiluje představu, že do té doby psychicky zdravý jedinec svou vlastní nezodpovědností propadá účinku drog, kterým nemůže odolat, a zároveň ztotožňuje závislé s viditelnými bezdomovci. Ani jedno není adekvátní reálné situaci.

Moderní adiktologie² totiž ukazuje, že princip „nemorálních zhýralců“ je platný jen velmi omezeně. Faktem je, že většina uživatelů dané drogy se na ní nestává závislými (je to podobné jako u alkoholu, pije jej hodně lidí, alkoholiky se stane jen menší část). Lidé, kteří mají vážné dlouhodobé problémy s alkoholem či dalšími drogami, jsou vůči jejich působení zranitelnější. Výzkumy ukazují, že tato zranitelnost je typicky podložena nějakou formou raných traumat (týrání, sexuální zneužívání, úmrtí rodičů, život v rodině alkoholika nebo v jinak silně problematických sociálních podmínkách atp.). Tato psychická zranění z dětství nebo i z pozdějšího věku si pak člověk „léčí“ užíváním alkoholu nebo drog. Je to samozřejmě léčba problematická a kontraproduktivní, ale těmto lidem umožňuje alespoň na chvíli zapomenout nebo přehlušit psychickou bolest. Závislost není ani tak výsledkem nějaké nezodpovědnosti jako spíše vyústěním předchozích životních těžkostí, které se často týkají dětí, které se nemohou nijak bránit.

Je potřeba si tedy uvědomit, že drogová závislost většinou není příčinou psychických a sociálních problémů, ale naopak jejich důsledkem. Také díky tomu můžeme přesvědčivě tvrdit, že většina lidí, kteří se potýkají s alkoholem či drogami, nejsou bezdomovci, ale lidé jako my. O svých traumatech a navazujících problémech s alkoholem či drogami nikdo nebude chtít mluvit veřejně, ale bude rád, když bude vědět o odborné pomoci, na kterou se může diskrétně obrátit.

Relevantní je zde i ekonomické hledisko. Každá koruna věnovaná na promyšlenou prevenci a sociální práci dnes, ušetří v budoucnu několik korun.

Z těchto úhlů pohledu se práce s rizikovými uživateli nelegálních látek vyplatí. To znamená, že pokud jim dnes dáme „levné“ injekční stříkačky, ušetříme v budoucnu stovky tisíc za nákladné léčení krví přenosných chorob, např. žloutenky typu C nebo viru HIV.

---

² Medicínská specializace, která zkoumá zákonitosti vzniku problematického užívání drog.